

JUNI 2026 · FOLKEVERSJON AV DEN ØKONOMISKE ANALYSEN AV VOLDA KOMMUNE

Kva skjer med pengane i Volda?

Kommuneøkonomi er full av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak orda handlar det om noko alle kjenner: **inntekter, rekningar, sparepengar og lån**. Dette heftet forklarar — utan fagspråk — kva ein grundig gjennomgang av Volda-økonomien fann. Og Volda har snudd brått: frå **ti år med vekst** til **ti år med omstilling**, frå overskot til underskot — og no et drifta opp av sparepengane.

–1,8 %

drifta går no i minus. Inntektene dekkjer ikkje lenger rekningane, og kommunen tærer på sparepengane sine

~76 mill.

så lite er det att på sparekontoen — ned frå ~144 mill. på eitt år. Med dagens underskot kan han vere tom om 2–3 år

~2,1 mrd.

i lån. Renter og avdrag et opp ein stor del av inntektene — ei viktig årsak til at det no buttar imot

Tenk på kommunen som ein husstand: Volda «tener» greitt — skatt og overføringar frå staten. Det meste går til faste «rekningar»: skule, barnehage, eldreomsorg, helse. I ti gode år fekk familien litt til overs kvart år og bygde opp ein sparekonto. Men no har det snudd: utgiftene er større enn inntektene, og familien **tek av sparepengane kvar månad** for å få det til å gå rundt. Dei har dessutan store lån. Og her er skilnaden frå mange rike kommunar: Volda har **inga «arv» eller fondsformue** i bakhand — sparepengane er rett og slett oppsparte overskot, og dei minkar no fort.

Grunnlaget for dette heftet er ein full analyse bygd på opne offentlege tal (SSB, Statsforvaltaren, kommunens eigne rapportar, tilsyn og revisjonar). Den tekniske rapporten viser alle kjelder og utrekningar. Hovudtala her er frå 2025 — det siste året med endelege, reviderte tal (publisert 16. juni 2026).

Volda bruker mest meir enn forventa på to ting: eldreomsorg og barnehage

For å samanlikne kommunar rettferdig kan ein ikkje berre sjå på kronebeløp — ein kommune med mange barn treng meir skule, ein med mange eldre treng meir omsorg. Staten har difor eit eige reknestykke som seier kva kvar kommune *burde* trenge med akkurat si befolkning. Vi har samanlikna Voldas faktiske forbruk med dette «forventa behov»-talet:

OMRÅDE	MEIR/MINDRE ENN FORVENTA PER ÅR	KVA TYDER DET?
Eldreomsorg og heimetenester	34 mill. meir	Voldas tyngste «dyre punkt» — og det veks. Les neste side
Barnehage	23 mill. meir	Det andre store unntaket — truleg mange små einingar
Grunnskule	6 mill. meir	Så vidt over forventa (låg så vidt under året før)
Barnevern	1 mill. meir	Om lag som forventa
Sosialhjelp m.m.	om lag som forventa	I balanse (låg litt over året før)
Administrasjon («byråkratiet»)	8 mill. mindre	Under forventa — aktivt stramma inn
Helsetenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	11 mill. mindre	Tydeleg under forventa — driven nøkternt

Det viktige biletet: Volda har ikkje eit breitt «sløse-problem». Fem av sju område ligg under forventa eller om lag på det — og helse og administrasjon blir driven *billigare* enn befolkninga skulle tilseie. Pengane som kan sparast, ligg i hovudsak på **to område: eldreomsorg og barnehage**. Det er der kommunen brukar meir enn forventa, og det er der innsparinga realistisk må hentast.

Kvifor er det viktig? Fordi Volda **alt har skrudd opp inntektene** så langt det går (sjå side 4). Då finst det berre éin veg igjen: å bruke mindre. Og då gjev det meining å sjå nærare på dei to områda som ligg *over* forventa — ikkje på dei som alt er stramt drifta. Å «høvle litt overalt» ville ramme helse og administrasjon, som alt brukar mindre enn dei burde.

Kvifor bruker Volda mest meir enn forventa på eldreomsorg?

Eldreomsorga er Voldas dyraste «unntak»: kommunen brukar rundt 34 millionar meir på pleie og omsorg enn talet på eldre skulle tilseie. Det interessante er at **det ikkje skuldast at Volda har uvanleg mange eldre på sjukeheim** — berre 7 prosent av dei eldste bur på langtidsplass.

Forklaringa ligg to andre stader:

- **Nokre få brukarar med svært store behov.** Volda har ein god del «ressurskrevjande» brukarar — menneske med så omfattande behov at staten dekkjer mykje av rekninga, men der kommunen likevel ber ein stor del. Dette dreg utgiftene opp uavhengig av kor mange eldre kommunen har.
- **Ein dyr struktur.** Kvar sjukeheimplass kostar nesten 2 millionar kroner i året — høgt — samtidig som få av dei eldste faktisk bur der. Det tyder på at sjølve *strukturen* (kor mange og kor små einingar kommunen driv) er kostbar, ikkje at dei eldre får for mykje.

Kommunen ser dette sjølv. I budsjettet for 2025 **kuttar Volda 8 ledige sjukeheimplassar og samordnar kjøkken**. Det er eit teikn på at det finst eit reelt innsparingspotensial i korleis tenesta er organisert — ikkje i å gje den enkelte mindre hjelp.

Og barnehagane?

Barnehage er det andre store unntaket — rundt 23 millionar over forventa. Her finst det inga klar kjelde som forklarar kvifor, men kommunen set inn tiltak nettopp her i budsjettet: **litt færre tilsette, høgare foreldrebetaling og tak på talet barn**. Den mest sannsynlege forklaringa er at Volda — som er ein vidstrekt kommune (slått saman med Hornindal i 2020) — har **mange små barnehagar**, og at mange små einingar blir dyrare å drive enn færre store. Men dette er ei tolking: ingen rapport har tallfesta det enno.

Eit varsko frå staten: I 2021 førte Statsforvaltaren tilsyn med Voldas tenester til menneske med utviklingshemming og fann **lovbrot**: uforvarlege tenester, ulovleg bruk av tvang og makt, og svikt i opplæring og dokumentasjon. Det er ein viktig påminning: at kommunen brukar *meir* enn forventa på omsorg, tyder ikkje automatisk at dei tyngste brukarane får gode nok tenester. Difor må innsparing skje i **strukturen** — ikkje ved å presse hjelpa til dei som treng henne mest.

Sparekontoen som minkar — og inga arv i bakhand

~76 mill.

att på sparekontoen
(«disposisjonsfondet») — ned frå
~144 mill. på eitt år

–1,8 %

drifta går i minus: utgiftene er
større enn inntektene, og fondet
tærast kvar månad

132 %

kommunens lån er større enn ei
heil årsinntekt — høg gjeld som
bind opp pengane

Her er den ærlege historia. Volda hadde det greitt økonomisk i ti år. Men no har det snudd, og det som gjer situasjonen alvorleg, er **kva slags** sparepengar kommunen har — og kva han manglar.

Ingen «arv» å falle tilbake på

Mange rike kommunar har eit stort fond i bakhand — for eksempel pengar frå sal av kraftaksjar — som kan dempe eit dårleg år. **Volda har ikkje noko slikt.** Sparekontoen i Volda er rett og slett oppsparte overskot frå gode år. Når drifta no går i minus, finst det ingen «pute» som tek støyten — underskotet et **direkte** av sparepengane. Kommunen omtalar sjølv situasjonen som «svært alvorleg», og reknar med at fondet kan vere tomt om **to–tre år** dersom ingenting endrar seg.

Høg gjeld og bortfall av statspengar

To ting dreg økonomien strammare. For det første har Volda **høg gjeld** — rundt 2,1 milliardar kroner — og renter og avdrag legg beslag på ein stor del av inntektene. For det andre har staten **fjerna eit tilskot på rundt 12 millionar i året** (det såkalla regionsentertilskotet), og måten staten fordeler pengar mellom kommunane på, har blitt mindre gunstig for Volda. Det er altså ikkje slik at innbyggjarane betalar for lite skatt — det er gjelda og dei tapte statspengane som skaper underskotet.

Den utnytta — ikkje ubrukte — moglegheita: Til skilnad frå ein del andre kommunar har Volda *alt* eigedomsskatt på all eigedom, og **auka satsen frå 3 til 4 promille for 2025**. Inntektssida er med andre ord teken i bruk så langt det går — det finst ikkje ein ubrukt skatt å hente meir frå. Difor **må** innsparinga kome på utgiftssida: ved å drive eldreomsorg og barnehage smartare og meir samla, ikkje ved å auke skatten endå meir.

Det ærlege biletet er altså verken «Volda er rik og har ingen problem» eller «Volda er blakk i dag». Det er ein kommune som etter ti gode år no brukar meir enn han tener, utan finansiell pute i bakhand, med høg gjeld — og som difor må omstille tenestene si for å unngå at sparekontoen blir tom.

Liten ordliste — «fagspråk» omsett til vanleg norsk

Netto driftsresultat

Det som er att av årets inntekter når alle rekningar og renter er betalte. I 2025 hadde Volda eit **underskot** (minus 1,8 %) — drifta går altså i minus, og kommunen må ta av sparepengane for å få det til å gå rundt.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — pengar som i prinsippet kan brukast når noko sviktar. Måles i prosent av årsinntekta. Volda: 5,2 % — og minkande, fordi underskotet et av han. Ned frå ~144 til ~76 mill. på eitt år.

Driftsbåren soliditet

At sparepengane er oppsparte *driftsoverskot* — ikkje ei formue frå for eksempel kraftaksjar. Det betyr at Volda ikkje har nokon «finanspute» som dempar eit dårleg år; underskotet går rett på sparekontoen.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens reknestykke for kva ein kommune burde trenge, ut frå kor mange barn, unge og eldre han har. Det gjer det mogleg å samanlikne Volda rettferdig med heilt ulike kommunar — og det er dette som viser at Volda brukar meir enn forventa på eldreomsorg og barnehage, men mindre på helse og administrasjon.

Ressurskrevjande brukarar

Menneske med så store behov for hjelp at staten dekkjer mykje av rekninga — men der kommunen likevel ber ein stor del av kostnaden. Få slike brukarar kan dra omsorgsbudsjettet kraftig opp.

Netto lånegjeld

Kommunens «bustadlån». Voldas gjeld er rundt 132 % av ei heil årsinntekt — høgt, og ei viktig årsak til at det no buttar imot, fordi renter og avdrag bind opp pengane.

Eigedomsskatt

Ein skatt kommunen kan velje å krevje inn på eigedommar. Volda **har** han alt, og auka satsen frå 3 til 4 promille for 2025 — så denne inntektskjelda er alt i bruk.

Endelege tal

2025-tala er no endelege (reviderte), publiserte av SSB 16. juni 2026, og er hovudåret i dette heftet. 2024-tala står att som samanlikning. Alle hovudkonklusjonar byggjer på endelege tal.

Kvar kjem tala frå?

Alt byggjer på opne kjelder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Voldas eigne årsrapportar og budsjett, statlege tilsyn og kommunerevisjonen (Vestkontroll). Kvar einaste talpåstand er sporbar til kjelda, og heile analysen vart til slutt «angripen» av ein eigen kvalitetskontroll som leita etter feil.

Folkeversjon, oppdatert 16. juni 2026. Tal i millionar kroner der anna ikkje er sagt; hovudår 2025 (2024 som samanlikning). Viktig presisering: når analysen seier at noko kostar «meir enn forventa», tyder det ikkje «sløsing» — det kan vere reelle behov og ein dyr struktur som kan organiserast smartare. Og når noko kostar «mindre enn forventa», tyder det ikkje at tilbodet er dårleg — det kan vere bevisst, nøktern drift. Poenget er at vala bør takast med opne auge, og at nokon må seie kva som skal betale for kva.